

QURUQ KO'Z SINDROMINI DAVOLASHDA ZAMONAVIY TERAPIYA USULLARI

Toshtemirova Kumushxon Sherzodbek qizi

kumush_08@icloud.com

Abdurazzoqov Xurshidbek Sherzodbek o'g'li

drxurshidbek_03@icloud.com

Kokand Universiteti Andijon Filiali

Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yo'nalishi

1-bosqich 25-35 guruh talabalari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21216028>

Annotatsiya: Ushbu tezisda quruq ko'z sindromini davolashda qo'llanilayotgan zamonaviy terapiya usullarining klinik samaradorligi va amaliy ahamiyati yoritilgan. Quruq ko'z sindromi ko'z yoshi plyonkasining beqarorligi, ko'z yuzasining yallig'lanishi va ko'z yoshi sekretsiasining buzilishi bilan kechadigan keng tarqalgan oftalmologik kasallik hisoblanadi. Tezisdan sun'iy ko'z yosh preparatlari, yallig'lanishga qarshi dori vositalari, autolog zardob va trombositlarga boy plazma (PRP) terapiyasi, ko'z yoshi nuqtalarini okklyuziya qilish hamda boshqa zamonaviy davolash usullarining afzalliklari va qo'llanilish xususiyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, bemorlarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda kompleks davolash yondashuvining klinik natijalarni yaxshilashdagi o'rni yoritilgan. Zamonaviy terapiya usullaridan oqilona foydalanish quruq ko'z sindromi simptomlarini kamaytirish, ko'z yuzasi regeneratsiyasini tezlashtirish va bemorlarning hayot sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: quruq ko'z sindromi, ko'z yoshi plyonkasi, sun'iy ko'z yosh, autolog zardob, PRP terapiyasi, yallig'lanishga qarshi davolash, regenerativ tibbiyot, oftalmologiya, ko'z yuzasi kasalliklari, zamonaviy terapiya.

Kirish: Quruq ko'z sindromi (QKS) zamonaviy oftalmologiyada eng ko'p uchraydigan ko'z yuzasi kasalliklaridan biri bo'lib, ko'z yoshi plyonkasining beqarorligi, ko'z yoshi sekretsiasining kamayishi yoki bug'lanishining ortishi natijasida rivojlanadi. Ushbu kasallik ko'z yuzasining yallig'lanishi, epiteliy hujayralarining shikastlanishi hamda ko'rish sifatining vaqtinchalik pasayishi bilan kechadi. So'nggi yillarda kompyuter va mobil qurilmalardan uzoq muddat foydalanish, kontakt linzalarni taqish, atrof-muhit omillari, yosh o'tishi va ayrim tizimli kasalliklar tufayli quruq ko'z sindromining uchrash darajasi sezilarli darajada oshib bormoqda. Mazkur kasallik bemorlarning kundalik faoliyati va hayot sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, zamonaviy oftalmologiyaning dolzarb muammolaridan biriga aylangan. Quruq ko'z sindromini davolashning asosiy maqsadi ko'z yoshi plyonkasining barqarorligini tiklash, yallig'lanish jarayonini kamaytirish, ko'z yuzasini namlantirish va kornea hamda kon'yunktiva to'qimalarining regeneratsiyasini ta'minlashdan iborat. Hozirgi kunda sun'iy ko'z yosh preparatlari, yallig'lanishga qarshi dori vositalari, autolog zardob tomchilari, trombositlarga boy plazma (PRP) terapiyasi, ko'z yoshi nuqtalarining okklyuziyasi hamda boshqa regenerativ usullar klinik amaliyotda keng qo'llanilmoqda. Bemorning kasallik og'irligi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tanlangan kompleks davolash yondashuvi terapiya samaradorligini oshirish hamda kasallikning rivojlanishini sekinlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois quruq ko'z sindromini davolashda zamonaviy terapiya usullarini ilmiy asosda baholash va ularning klinik samaradorligini tahlil qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism: Quruq ko'z sindromi (QKS) ko'z yoshi plyonkasining gomeostazi buzilishi natijasida rivojlanadigan multifaktorial kasallik bo'lib, u ko'z yuzasining yallig'lanishi, ko'z yoshi

giperosmolyarligi, epiteliy hujayralarining shikastlanishi va neyrosensor o'zgarishlar bilan tavsiflanadi. So'nggi yillarda **Tear Film & Ocular Surface Society (TFOS DEWS II)** tavsiyalariga ko'ra, quruq ko'z sindromini davolash kasallikning sababi, og'irlik darajasi va bemorning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda bosqichma-bosqich amalga oshirilishi tavsiya etiladi. Davolashning asosiy maqsadi ko'z yoshi plyonkasining barqarorligini tiklash, yallig'lanish jarayonini kamaytirish, kornea va kon'yunktiva epiteliyining regeneratsiyasini tezlashtirish hamda bemorning klinik simptomlarini yengillashtirishdan iborat. QKSning yengil shakllarida birinchi navbatda konservantsiz sun'iy ko'z yosh preparatlari tavsiya etiladi. Ushbu preparatlar ko'z yuzasini namlaydi, ko'z yoshi plyonkasining barqarorligini oshiradi va ishqalanishni kamaytiradi. Tarkibida gialuron kislotasi, karboksimetilsellyuloza yoki gidroksipropil metilsellyuloza mavjud tomchilar uzoq muddat namlovchi ta'sir ko'rsatishi sababli keng qo'llaniladi. Lipid qatlamining yetishmovchiligi kuzatiladigan bemorlarda esa lipidli emulsiyalar ko'z yoshi bug'lanishini kamaytirib, simptomlarning yengillashishiga yordam beradi. Davolash davomida bemorlarga kompyuter va mobil qurilmalardan foydalanishda muntazam tanaffus qilish, yetarli miqdorda suyuqlik iste'mol qilish, xonadagi namlikni me'yorida saqlash va zararli tashqi omillardan himoyalash tavsiya etiladi. Kasallikning o'rta va og'ir shakllarida yallig'lanish jarayonini nazorat qilish muhim ahamiyatga ega. Quruq ko'z sindromining patogeneza surunkali yallig'lanish asosiy o'rin tutganligi sababli mahalliy yallig'lanishga qarshi preparatlardan foydalaniladi. Klinik amaliyotda qisqa muddatli kortikosteroid tomchilari yallig'lanish belgilarini tez kamaytirishi mumkin, biroq ularni uzoq muddat qo'llash ko'z ichi bosimining oshishi va katarakta rivojlanishi xavfi bilan bog'liq. Shu sababli uzoq muddatli davolashda immunomodulyator preparatlar, xususan siklosporin A va lifitegrast ko'proq tavsiya etiladi. Ushbu preparatlar ko'z yuzasidagi surunkali yallig'lanishni kamaytirib, ko'z yoshi bezlari faoliyatining tiklanishiga yordam beradi hamda kasallik simptomlarini sezilarli darajada yengillashtiradi.

Regenerativ tibbiyot usullarining rivojlanishi quruq ko'z sindromini davolash imkoniyatlarini yanada kengaytirdi. Autolog zardob tomchilari bemorning o'z qonidan tayyorlanadi va tarkibida epidermal o'sish omili (EGF), fibronektin, A vitamini, albumin hamda boshqa biologik faol moddalarni saqlaydi. Ushbu komponentlar kornea epiteliyining tiklanishini rag'batlantirib, ko'z yuzasining fiziologik holatini yaxshilaydi. Ayniqsa, standart davolash usullariga javob bermaydigan og'ir quruq ko'z sindromida autolog zardob terapiyasi yuqori klinik samaradorlik ko'rsatmoqda. So'nggi yillarda trombositlarga boy plazma (PRP) terapiyasi ham oftalmologik amaliyotga keng joriy etilmoqda. PRP tarkibidagi trombositlardan ajraladigan o'sish omillari hujayralar proliferatsiyasini faollashtiradi, yallig'lanishni kamaytiradi va kornea regeneratsiyasini tezlashtiradi. Tadqiqotlar PRP terapiyasi og'ir quruq ko'z sindromi bilan og'rigan bemorlarda simptomlarni kamaytirishi va ko'z yoshi plyonkasi barqarorligini yaxshilashini ko'rsatgan. Quruq ko'z sindromining ayrim shakllarida ko'z yoshi nuqtalarining okklyuziyasi ham samarali davolash usullaridan biri hisoblanadi. Silikon yoki kollagen punktal tiqinlar yordamida ko'z yoshi oqib ketishi kamaytiriladi, natijada ko'z yuzasida namlik uzoqroq saqlanadi. Ushbu usul, ayniqsa, ko'z yoshi ishlab chiqarilishi pasaygan bemorlarda yaxshi natija beradi. Bundan tashqari, meybomiy bezlari disfunksiyasi bilan bog'liq bug'lanish tipidagi quruq ko'z sindromida issiq kompresslar, qovoq gigiyenasi, bezlarni massaj qilish va zamonaviy termopulsatsiya texnologiyalaridan foydalanish meybomiy bezlari faoliyatini yaxshilashga yordam beradi.

Quruq ko'z sindromini muvaffaqiyatli davolash faqat dori vositalarini qo'llash bilan cheklanmaydi. Kasallikning rivojlanishiga sabab bo'luvchi omillarni bartaraf etish, muntazam oftalmologik nazorat, bemorni kasallikning mohiyati haqida xabardor qilish va individual davolash

rejasini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kompleks va bosqichma-bosqich terapiya yondashuvi ko'z yoshi plyonkasining barqarorligini tiklash, kornea epiteliyining regeneratsiyasini tezlashtirish, yallig'lanish jarayonini nazorat qilish hamda bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilash imkonini beradi. Shu sababli quruq ko'z sindromini davolashda zamonaviy terapiya usullaridan oqilona foydalanish oftalmologik amaliyotning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, quruq ko'z sindromi ko'z yoshi plyonkasining gomeostazi buzilishi va ko'z yuzasining surunkali yallig'lanishi bilan kechadigan keng tarqalgan oftalmologik kasallik bo'lib, bemorlarning ko'rish sifati va hayot darajasiga sezilarli salbiy ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar ushbu kasallikni davolashda kompleks va individual yondashuv eng yuqori klinik samaradorlikni ta'minlashini ko'rsatmoqda. Sun'iy ko'z yosh preparatlari, yallig'lanishga qarshi dori vositalari, autolog zardob tomchilari, trombotsitlarga boy plazma (PRP) terapiyasi, ko'z yoshi nuqtalarining okklyuziyasi hamda meybomiy bezlari faoliyatini tiklashga qaratilgan usullar kasallikning turli bosqichlarida muvaffaqiyatli qo'llaniladi. Davolash usulini tanlashda kasallikning og'irlik darajasi, etiologik omillari va bemorning individual xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, bemorning shifokor tavsiyalariga qat'iy amal qilishi, muntazam nazorat ko'riklaridan o'tishi va ko'z gigiyenasiga rioya qilishi davolash natijalarini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shunday qilib, quruq ko'z sindromini zamonaviy terapiya usullari asosida davolash kasallik simptomlarini kamaytirish, ko'z yuzasi to'qimalarining regeneratsiyasini tezlashtirish, asoratlarning oldini olish hamda bemorlarning ko'rish funksiyasi va hayot sifatini yaxshilashda muhim o'rin tutadi. Regenerativ tibbiyot va yangi biologik preparatlar bo'yicha olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar kelajakda ushbu kasallikni davolash samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Ahmedov, A. A. *Oftalmologiya*. Toshkent: "Yangi asr avlodi" nashriyoti, 2021.
2. Xudoyberdiyev, X. T. *Ko'z kasalliklari*. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. *Oftalmologik kasalliklarni tashxislash va davolash bo'yicha klinik tavsiyalar*. Toshkent, 2022.
4. *Tibbiyot Axborotnomasi* ilmiy-amaliy jurnali. Toshkent, 2021–2024-yillardagi sonlari.
5. *Central Asian Journal of Medicine*. Quruq ko'z sindromi va oftalmologiyaga oid ilmiy maqolalar, 2021–2024.
6. PubMed – National Library of Medicine
7. American Academy of Ophthalmology (AAO)
Tear Film & Ocular Surface Society (TFOS) – DEWS II Report